

การพัฒนาสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

The Development of Teacher Competency in The 21st Century of Basic Educational Institutions

จารุชา สมศรี,* อัจฉรา วัฒนานรงค์,** โกศล มีคุณ,*** และวิภาภรณ์ ภูวัฒนกุล****

Jarucha Somsri, Achara Wattananarong, Kosol Meekun, and Vipaporn Poovatanakul

Received: November 1, 2022 Revised: January 17, 2023 Accepted: February 2, 2023

บทคัดย่อ

โลกในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ความเป็นอยู่และค่านิยม ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้แต่ละประเทศสามารถขับเคลื่อนและพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ คน ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการพัฒนาคนโดยเฉพาะเยาวชนของประเทศ จำเป็นต้องส่งเสริมและปลูกฝังเยาวชนให้มีความรู้ ความคิด ทักษะ พร้อมทั้งจะรองรับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว บุคคลที่มีความสำคัญที่สุด ในการพัฒนาผู้เรียน คือ ครู ซึ่งเป็นบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการจัดการศึกษาซึ่งสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 เป็นพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงความสามารถในการใช้ความรู้ความเข้าใจ และทักษะปฏิบัติในการทำหน้าที่ครู ที่ส่งผลให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลสำเร็จตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ประกอบไปด้วยสมรรถนะด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านสื่อวัตกรรมและเทคโนโลยี ด้านวิจัยในชั้นเรียน ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน ด้านการวัดประเมินผลการเรียนรู้ และด้านคุณลักษณะในวิชาชีพครู แนวทางการพัฒนาครูมีหลายวิธี เช่น การอบรม การนิเทศ การสอนงาน การชี้แนะ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ เป็นต้น การพัฒนาครูให้มีสมรรถนะที่จำเป็นด้วยวิธีการที่หลากหลาย ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมยุคศตวรรษที่ 21 ได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาสมรรถนะครู, สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21

* นิสิตหลักสูตรการศึกษาศุภบัณฑิต วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

** รองศาสตราจารย์, หลักสูตรการศึกษาศุภบัณฑิต วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

*** รองศาสตราจารย์, หลักสูตรการศึกษาศุภบัณฑิต วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์, หลักสูตรการศึกษาศุภบัณฑิต วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

Abstract

In the 21st century, the world has changed rapidly in Every sector: economy, society values, politics, livelihood and culture. A significant factor for each country to be effectively moving forward is humans. In other words, human resources become the heart of a country's development. Consequently, human resource development, particularly among youth, is crucial and should be promoted. They should be equipped with the necessary knowledge and skills to be ready for a specific change in unexpected circumstances. A person who plays a pivotal role in this cultivation is a "teacher". Teachers are the primary personnel taking charge of any education-related aspects. Teachers' competency in the 21st century refers to using knowledge and practical skills to manage learning for learners' development in this era. This learning must be adequate, achieving specified goals and standards. Teacher competencies in the 21st century consist of Curriculum competencies, Child-oriented instruction, Innovative media and technology, Classroom action research, Classroom management, Learning measurement and evaluation and Characteristics in the teaching profession. There are many ways to teachers development, such as training, supervision, coaching, mentoring and professional learning communities. Concerning teacher competency development, various training approaches are required, affecting the development of learners to learn and sustainably live in the 21st century.

Keywords: Development of Teacher Competency, Basic Educational Institutions,
Teacher Competency in The 21st Century

บทนำ

ปัจจุบันกระแสโลกในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ที่ท้าทาย และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ความเป็นอยู่และค่านิยม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเตรียมหรือพัฒนาคนให้มีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของสภาวะการณ์ ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้แต่ละประเทศสามารถขับเคลื่อน และพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ “คน” ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องยกระดับคุณภาพคนให้มีสมรรถนะสูงขึ้นตามไปด้วย (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2562) การพัฒนาคนเพื่อให้มีทักษะและสมรรถนะที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องส่งเสริม ปลุกฝัง เพื่อให้คนมีแนวความคิด ทักษะ และความรู้ที่พร้อมจะเผชิญความเปลี่ยนแปลง บุคลากรทางการศึกษาที่มีความสำคัญที่สุดในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ และทักษะในศตวรรษที่ 21 คือ “ครู” ซึ่งเป็นบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการจัดการศึกษา เพราะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดผู้เรียนมากที่สุด ครูที่มีคุณภาพจะส่งผลต่อผู้เรียนที่มีคุณภาพ ครูจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การพัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะที่เหมาะสมกับมาตรฐานตำแหน่งและมาตรฐานวิชาชีพ จึงเป็นสิ่งสำคัญจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ประกอบวิชาชีพครูทุกคนพึงปฏิบัติ หากครูไม่พัฒนาตนเองและไร้ซึ่งความรู้ ความสามารถ ทั้งเชิงวิชาการและทักษะการจัดการเรียนรู้ คุณภาพการศึกษาก็คงย่ำอยู่กับที่หรือถดถอยไปจากเดิม ดังนั้นก่อนที่ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 ครูผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนและพัฒนาตนเอง ให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ในขณะเดียวกันต้องมีสมรรถนะที่สำคัญในการทำหน้าที่ครูในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2557, หน้า 11; ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์, 2562, หน้า 248) จะเห็นได้ว่า ครู คือผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในระบบการศึกษา ดังนั้นครูในยุคปัจจุบันต้องมุ่งพัฒนาสมรรถนะของตน ทั้งด้านองค์ความรู้ ทักษะและคุณลักษณะความเป็นครูมืออาชีพ เพื่อให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถพัฒนาผู้เรียน ตลอดจนสามารถนำสมรรถนะของตนไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอ เนื้อหาสาระเกี่ยวกับสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ความหมายของสมรรถนะ ความสำคัญของสมรรถนะ สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู จากแนวคิดของนักวิชาการ นักการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

ความหมายของสมรรถนะ

สมรรถนะ เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลที่แสดงถึงความสามารถที่เป็นความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ เจตคติและแรงจูงใจ ที่จำเป็นต้องมีในการปฏิบัติงานและมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้สมรรถนะเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของบุคคล ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผลหรือเป็นไปตามเกณฑ์ หรือมีผลงานโดดเด่นกว่าในการทำงานหรือสถานการณ์นั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563, หน้า 3 - 8) ส่วนสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562, หน้า 4) กล่าวว่าสมรรถนะหมายถึงความสามารถของบุคคลในการนำความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติและคุณลักษณะต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในงานหรือในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งแสดงออก

ทางพฤติกรรม การปฏิบัติที่สามารถวัดและประเมินผลได้ สมรรถนะเป็นผลรวมของ ความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณลักษณะ และศักยภาพต่าง ๆ ที่ทำให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลประสบความสำเร็จในการทำงาน นอกจากนี้ กฤตินี กุลเพ็ง (2563, หน้า 11) กล่าวว่า สมรรถนะ เป็นความรู้ ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะส่วนบุคคลที่ทำให้บุคคลทำงาน ในความรับผิดชอบได้ดีกว่าคนอื่น เช่นเดียวกับ ทิศนา แคมมณี (2555, หน้า 25) กล่าวว่า สมรรถนะเป็นผลรวมของ ความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณลักษณะและความสามารถอื่น ๆ ที่ช่วยให้บุคคล หรือกลุ่มบุคคลประสบความสำเร็จในการทำงาน หรือแก้ปัญหาต่างๆ จนประสบผลสำเร็จในระดับใดระดับหนึ่ง

จากความหมายของสมรรถนะสามารถสรุปได้ว่า สมรรถนะเป็นความสามารถ ด้านความรู้ ทักษะ และ คุณลักษณะของบุคคล ที่ส่งผลให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จบรรลุเป้าหมายหรือมีผลการทำงานได้ตาม มาตรฐานหรือสูงกว่ามาตรฐาน การที่บุคคลจะแสดงสมรรถนะได้จะต้องมีองค์ประกอบของความสามารถ ความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ ที่เป็นตัวกำหนดรายละเอียดของพฤติกรรม การแสดงออก ในที่นี้ผู้เขียนได้กำหนดสมรรถนะ ออกเป็น 3 มุมมอง ได้แก่

1. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง มวลของประสบการณ์ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ที่ถูกสั่งสมมาจาก การศึกษาเล่าเรียน การศึกษาค้นคว้า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยน ความคิดเห็นและประสบการณ์กับผู้รู้ เพื่อนามาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน การตัดสินใจ และการแก้ปัญหา
2. ทักษะ (Skills) หมายถึง ความสามารถ, ความถนัด, ความชำนาญ, ความสามารถเฉพาะในการกระทำหรือ การปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคล
3. คุณลักษณะส่วนบุคคล (Attributes) หมายถึง ลักษณะเฉพาะ, คุณสมบัติประจำตัว เช่น ความคิด ความรู้สึก เจตคติทัศนคติ แรงจูงใจหรือความต้องการส่วนบุคคล

จะเห็นได้ว่าสมรรถนะเป็นผลรวมของความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ ตลอดจนศักยภาพต่าง ๆ ที่บุคคลสามารถ นำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานหรือนำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งแสดงออกทางพฤติกรรม การปฏิบัติ ซึ่งสามารถ แสดงออกให้เห็นได้อย่างชัดเจน และส่งผลให้บุคคลสามารถนำไปใช้ในการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานได้ อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จในการทำงาน

ความสำคัญของสมรรถนะ

จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ทำให้ครูจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะ ที่สูงขึ้น เหมาะสมกับยุคสมัยของการปฏิรูปการศึกษา สถานศึกษาจึงควรมุ่งส่งเสริมและพัฒนาให้ครูมีสมรรถนะ ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานสอดคล้องเหมาะสมกับการทำหน้าที่ครูในยุคศตวรรษที่ 21 เพราะครูผู้สอนเป็นบุคคลสำคัญ ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้พร้อมที่จะออกไปสู่สังคม ที่มีการแข่งขันสูง ครูผู้สอนจึงต้องปรับตัวให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21 และพัฒนาความรู้ ทักษะ และ เจตคติอย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็นความสามารถในการปฏิบัติงานและเกิดสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562, หน้า 42 - 43) กล่าวว่า ยุคสมัยและบริบทแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการแข่งขันที่เพิ่มมากขึ้นในยุคปัจจุบัน ดังนั้น

ภาคการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอน เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมและมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยเริ่มจากการปฏิรูปหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนการสอนจำนวน 3 ประเด็นหลัก คือ การปรับหลักสูตร การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน และการพัฒนาครู ครูจึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะในการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงผกผันของกระแสสังคม ในยุคศตวรรษที่ 21 และเท่าทันการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไปในยุคปัจจุบัน การที่ครูมีสมรรถนะสำคัญในการปฏิบัติงานจะช่วยให้ครูสามารถปฏิบัติงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสามารถทำหน้าที่หลักของครู คือ การจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ และสามารถจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่นเดียวกับ กุลชลี จงเจริญ (2561, หน้า 117) กล่าวว่า สมรรถนะมีความสำคัญต่อการบริหารทรัพยากรบุคคล องค์กรชั้นนำได้นำระบบสมรรถนะมาใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องส่งผลให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างถูกทิศทาง สมรรถนะมีความสำคัญต่อการบริหารทรัพยากรบุคคล เป็นเครื่องมือช่วยในการเปลี่ยนแปลงวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์วัฒนธรรมองค์กร และยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ขององค์กร มาสู่กระบวนการบริหารทรัพยากรบุคคล และเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความสามารถของบุคลากรในองค์กรอย่างเป็นระบบต่อเนื่องเป็นมาตรฐานการแสดงพฤติกรรมที่ดีในการทำงานของบุคลากร ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการวัดและประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

จะเห็นได้ว่า สมรรถนะมีความสำคัญจำเป็นทั้งต่อบุคลากร ผู้บริหารและองค์กร เพราะสมรรถนะจะเป็นตัวช่วยในการกำหนดวัฒนธรรมองค์กร ตลอดจนช่วยให้บุคลากรมีกรอบพฤติกรรมตามมาตรฐานขององค์กร องค์กรใดมีบุคลากรที่มีสมรรถนะสูงตามเกณฑ์ก็จะช่วยให้องค์กรนั้น สามารถดำเนินงานได้บรรลุวิสัยทัศน์ เป้าประสงค์และพันธกิจขององค์กร เช่นเดียวกับสถานศึกษาที่มีครูที่มีสมรรถนะสูง มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการปฏิบัติงานที่ดี ย่อมนำไปสู่คุณภาพของการปฏิบัติงานในหน้าที่ครู ทำให้สามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพให้แก่ผู้เรียน และส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพต่อไป

สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21

การผลิตและพัฒนาครูในยุคปัจจุบัน ยังคงต้องการครูที่มีสมรรถนะสูงและตรงกับความต้องการของประเทศ จากรายงานการปฏิรูปครูและอาจารย์ของคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (กอปศ.) พบว่า การพัฒนาครูให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและได้รับโอกาสพัฒนาความรู้ทักษะและเกิดความเชี่ยวชาญควรกำหนดแนวทาง การพัฒนาครูที่เน้นสมรรถนะที่จำเป็นของครู และกำหนดมาตรฐานสมรรถนะการปฏิบัติงานของครู เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพที่ยั่งยืนและมั่นคง เพราะมาตรฐานสมรรถนะของวิชาชีพครูจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่นำมาใช้ทุกกระบวนการของการผลิต คัดกรอง พัฒนาเส้นทางความก้าวหน้าทางวิชาชีพของครูเพื่อให้ครูมีสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศไทยในบริบทปัจจุบัน (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2562, หน้า 54) นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563, หน้า 8) ให้ความหมายของสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษา ไว้ว่า สมรรถนะครู หมายถึง พฤติกรรมซึ่งเกิดจากการรวมความรู้ทักษะคุณลักษณะ ทักษะและแรงจูงใจของบุคคลและส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างโดดเด่น

เช่นเดียวกับสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2562, หน้า 4) กล่าวว่าสมรรถนะครู เป็นการผสมผสานระหว่างทักษะ องค์ความรู้ พฤติกรรม คุณลักษณะที่จะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น การสอนของครูเป็นงาน ที่มีความซับซ้อน ครูจำเป็นต้องใช้การผสมผสานสมรรถนะเพื่อเชื่อมโยงกับบริบทของการศึกษาที่กำลังเปลี่ยนแปลง ดังนั้นสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่แสดงคุณลักษณะพฤติกรรมได้เด่นชัด เป็นรูปธรรมโดยเป็นคุณลักษณะเฉพาะ สำหรับผู้ปฏิบัติหน้าที่ครู คือ มีความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และ คุณลักษณะส่วนบุคคล (Attributes) ที่สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานในวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า บุคคลที่เป็นผู้ประกอบวิชาชีพครู จำเป็นต้องมี สมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพ ซึ่งหมายถึงคุณลักษณะของบุคคลผู้เป็นครู ได้แก่ ความรู้ ทั้งความรู้ในเนื้อหาและ ความรู้ด้านการสอน ทักษะและพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามหลักสูตรและแผนการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ รวมทั้งคุณลักษณะความเป็นครู ดังนั้นสมรรถนะครูในศตวรรษ ที่ 21 จึงหมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะ หรือประสบการณ์จากการปฏิบัติงานในวิชาชีพครู เช่น การจัดทำ หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ความสามารถในการพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีการเรียนรู้ การวิจัยในชั้นเรียน การบริหารจัดการชั้นเรียน การวัดประเมินผลการเรียนรู้ และคุณลักษณะในวิชาชีพครู ซึ่งสอดคล้อง กับสมรรถนะประจำสายงาน (Functional Competency) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553, หน้า 7) ที่ประกอบด้วย

1. สมรรถนะการบริหารจัดการหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการสร้างและพัฒนา หลักสูตรการออกแบบการเรียนรู้อย่างสอดคล้อง และเป็นระบบจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีและการวัดประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล สูงสุด
2. สมรรถนะการพัฒนาผู้เรียน ความสามารถในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การพัฒนาทักษะชีวิต สุขภาพกาย และสุขภาพจิต ความเป็นประชาธิปไตย ความภูมิใจในความเป็นไทย การจัดระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ
3. สมรรถนะการบริหารจัดการชั้นเรียน การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ การจัดทำข้อมูลสารสนเทศ และ เอกสารประจำชั้นเรียน/ประจำวิชา การกำกับดูแลชั้นเรียนรายชั้น/รายวิชา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้มีความสุข และความปลอดภัยของผู้เรียน
4. สมรรถนะการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ความสามารถในการทำความเข้าใจ แยกประเด็นเป็นส่วนย่อย รวบรวม ประมวลหาข้อสรุปอย่างมีระบบ และนำไปใช้ในการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน รวมทั้ง สามารถวิเคราะห์องค์กร หรืองานในภาพรวม และดำเนินการแก้ปัญหา เพื่อพัฒนางานอย่างเป็นระบบ
5. สมรรถนะภาวะผู้นำครู หมายถึงคุณลักษณะ และพฤติกรรมของครูที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ ส่วนบุคคล และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนโดยปราศจากการใช้อิทธิพลของ ผู้บริหารสถานศึกษา ก่อให้เกิดพลังแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ

6. สมรรถนะการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน หมายถึง การประสานความร่วมมือสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการจัดการเรียนรู้

สำหรับบทความนี้จะกล่าวถึง สมรรถนะในศตวรรษที่ 21 ของครูที่สอดคล้องกับสมรรถนะประจำสายงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและเป็นสมรรถนะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

1. ด้านหลักสูตร

การจัดการศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรนั้น ครูทุกคนจำเป็นต้องรู้และเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่ตนสอน ตลอดจนต้องมีความรู้เรื่องของการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งสามารถพัฒนาหลักสูตรในทุกระดับได้ด้วยตนเอง โดยทำงานเป็นทีมทั้งภายในสถานศึกษาเดียวกันและข้ามสถานศึกษาในลักษณะเครือข่าย (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, และเพียว ยินดีสุข, 2562, หน้า 14 - 20) เช่นเดียวกับ ไพฑูรย์ สินลารัตน์, และนักรบ หมี่แสน (2560, หน้า 21) กล่าวว่าครูทุกคนต้องรู้และทำความเข้าใจกับหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ที่ตนสอนในแต่ละระดับว่ามีวัตถุประสงค์และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักสูตรเป็นอย่างไร เพื่อนำไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร จะเห็นได้ว่าครูผู้สอนในยุคนี้นี้ต้องสามารถพัฒนาหลักสูตรโดยเปลี่ยนแปลงจากระบบการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นเนื้อหา (Content) เน้นความรู้ภาคทฤษฎี มาเป็นเน้นสมรรถนะ (Competency) โดยครูผู้สอนสามารถออกแบบหลักสูตรที่เหมาะสมกับความต้องการของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้ครูและนักเรียนลดเนื้อหาความรู้จำนวนมาก ลดภาระต่าง ๆ และเวลาตรวจสอบตามตัวชี้วัด ที่สำคัญทำให้สถานศึกษามีพื้นที่จัดการเรียนรู้เชื่อมบริบทปัจจุบันที่ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะที่สำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

2. ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน โดยเน้นให้ความสำคัญและคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และมีบทบาทในการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยผู้เรียนได้ฝึกกระบวนการคิด การวิเคราะห์ การวางแผน การแก้ปัญหาและสร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถนำความรู้และวิธีการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และเน้นพัฒนาความสามารถของผู้เรียน ในทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา (สิทธิพล อาจอินทร์, 2562, หน้า 7; พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, และเพียว ยินดีสุข, 2562, หน้า 59; กุณิสรา จิตรชญาวนิช, 2562, หน้า 12) ดังนั้นครูผู้สอนต้องมีความสามารถ มีทักษะ เพื่อที่จะได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจ มีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตลอดจนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยครูผู้สอนต้องปรับการเรียนเปลี่ยนการสอนโดยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่หลากหลาย มุ่งส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้ได้ลงมือปฏิบัติ และเกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง บทบาทครูผู้สอนจึงเปลี่ยนจากผู้สอนมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือให้การสนับสนุนและให้กำลังใจแก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ

3. ด้านสื่อวัตกรรม เทคโนโลยี

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จนั้น ครูผู้สอนจะต้องวางแผนการจัดการเรียนรู้ไปพร้อมกับการพัฒนาสื่อวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะสื่อวัตกรรมและเทคโนโลยีจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสามารถในการพัฒนาสื่อวัตกรรมการเรียนรู้ และการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับครูผู้สอนในยุคปัจจุบัน ครูต้องทำความเข้าใจถึงปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของวัตกรรม และความสอดคล้องเหมาะสมกับคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน ในศตวรรษที่ 21 ต้องพัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพนั้นครูจะต้องสามารถใช้สื่อวัตกรรมและเทคโนโลยีในการสอนได้อย่างหลากหลาย และเหมาะสม เพื่อให้แก่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ ฝึกประสบการณ์ ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันต์, 2562, หน้า 329; วิจารย์ พานิช, 2557, หน้า 18 - 19)

4. ด้านวิจัยในชั้นเรียน

ครูผู้สอนควรพัฒนาและนำกระบวนการวิจัยในชั้นเรียนไปใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชั้นเรียน ตลอดจนนำมาใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน โดยนำข้อมูลอันเป็นข้อค้นพบจากการวิจัยมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ทำให้การพัฒนาของครูมีมาตรฐานที่สูงขึ้น สอดคล้องกับ พิมพันธ์ เดชะคุปต์, และเพียว ยินดีสุข (2561, หน้า 227 - 231) กล่าวว่า วิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเป็นวัตกรรมการเรียนรู้ที่เป็นบทบาทสำคัญของครูในยุคนี้ ครูควรสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา การวิจัยมีเป้าหมายเพื่อนำผลไปใช้ปฏิบัติงานจริง เป็นการวิจัยเพื่อนำผลไปพัฒนาและถ้าพบข้อบกพร่องก็ทำการวิจัยและนำผลไปพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเป็นการพัฒนาหลักสูตรและการปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน เป็นการพัฒนาวิชาชีพครูที่แสดงถึงความก้าวหน้าทางวิชาชีพครู สอดคล้องกับ ขวลิต ชูแพง (2565, หน้า 55) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการวิจัยที่เหมาะสมกับการพัฒนาการเรียนการสอนของครูหรือพัฒนาผู้เรียนในทุกะดับ ครูผู้สอนสามารถดำเนินการวิจัยได้พร้อม ๆ กับการปฏิบัติหน้าที่ในชั้นเรียน ได้ประโยชน์ที่คุ้มค่า เป็นการพัฒนาครูไปสู่ครูวิชาชีพชั้นสูงอย่างแท้จริง

5. ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน

การบริหารจัดการชั้นเรียนเป็นสมรรถนะสำคัญประการหนึ่งของครูผู้สอน ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข และทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์ ครูควรมีสมรรถนะในการจัดการชั้นเรียนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อช่วยเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนทุกคนมีความเท่าเทียมกันในการเรียนรู้และประสบความสำเร็จในสิ่งต่าง ๆ ผ่านการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนและผู้สอนได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันตามธรรมชาติของรายวิชานั้น ๆ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความอบอุ่นในขณะอยู่ในชั้นเรียน และมีความสุขในขณะที่มีการเรียนการสอนช่วยให้ส่งเสริมสนับสนุนบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งในเวลาเรียนปกติและนอกเวลาเรียน เช่นเดียวกับ นิธดา เวชญาลักษณ์ (2562 , หน้า 42) กล่าวว่า การจัดการชั้นเรียนให้สอดคล้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควรเน้นการจัดการเรียนการสอน ตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเองการเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ

การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงรวมถึงการประเมินผลการเรียนรู้และการปฏิบัติตามสภาพความเป็นจริง ผู้สอนจะทำหน้าที่เป็นผู้บริหาร หรือผู้อำนวยความสะดวกให้คำแนะนำ ผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้โดยการค้นคว้าอย่างอิสระ ส่งผลให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความรู้ทักษะและคุณลักษณะสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษา

6. ด้านการวัดประเมินผลการเรียนรู้

ครูผู้สอนต้องสร้างความสมดุลในการประเมินผลเชิงคุณภาพ เน้นการนำประโยชน์ของผลสะท้อนจากการเรียนรู้ของผู้เรียนมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางาน และใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับการทดสอบวัดและประเมินผลให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การประเมินผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 จะต้องเป็นการประเมินผลเชิงคุณภาพ เน้นการปฏิบัติจริง บูรณาการวิธีการวัดและประเมิน และใช้เครื่องมือวัดที่หลากหลาย สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพและบริบทของผู้เรียนตามสภาพจริง กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ดีต้องมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครูผู้สอนได้ทราบความก้าวหน้าทางการเรียนรู้ของผู้เรียน สอดคล้องกับ ไพฑูรย์ สินลารัตน์, และนักรบ หมี่แสน (2560, หน้า 21 - 25) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นขั้นตอนสำคัญของการเรียนรู้ ทักษะการประเมินผลซึ่งเป็นทักษะสำคัญที่ครูต้องมีเพื่อการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างแม่นยำตรง และเป็นการประเมินผลการสอนของครูหรือการประเมินตนเองของครูโดยเฉพาะในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญต่อการประเมินการพัฒนาความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน

7. ด้านคุณลักษณะในวิชาชีพครู

ครู คือ แบบอย่างที่ดีของศิษย์ เป็นผู้พัฒนาผู้เรียนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 นั้นครูควรมีความรักและความเมตตาต่อศิษย์ มีความเสียสละ หมั่นเพียรศึกษา ปรับปรุงวิธีการสอนเพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีความรัก เข้าใจและเอาใจใส่ในตัวศิษย์ทุกคน สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับศิษย์ตลอดจนเป็นแบบอย่างที่ดี มีจรรยาบรรณในวิชาชีพครู มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู ซึ่งการที่ครูมีคุณลักษณะเหล่านี้จะช่วยให้ครูรู้จักบทบาทหน้าที่ตน มีใจรักและสามารถทำหน้าที่ครูด้วยจิตวิญญาณของความเป็นครู มีคุณลักษณะครูพึงประสงค์ และสามารถพัฒนาตนเองให้มีความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพ สอดคล้องกับ วิชัย วงษ์ใหญ่, และมารุต พัฒนา (2562, หน้า 3) กล่าวว่า บทบาทผู้สอนในยุคใหม่ สำหรับผู้เรียนยุคใหม่ที่ตอบสนองธรรมชาติของผู้เรียนปัจจุบัน ครูต้องดูแลเอาใจใส่ผู้เรียน ด้วยความรักความห่วงใย จิตที่มีเมตตา มีความกรุณาต่อผู้เรียน ปฏิบัติต่อผู้เรียนด้วยความเอื้ออาทร ปรารถนาประคองผู้เรียนให้มีจิตใจเข้มแข็ง ต่อสู้ฟันฝ่าอุปสรรคในกระบวนการเรียนรู้ผู้สอนใส่ใจในความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียน ทะนุถนอมจิตใจของผู้เรียน เช่นเดียวกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2561, หน้า 11) กล่าวว่า ครูควรต้องมีคุณลักษณะที่ดีและเหมาะสมในการประกอบวิชาชีพครู เช่น การมีเจตคติ ค่านิยม และจรรยาบรรณในวิชาชีพครู พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง มีความยืดหยุ่น เรียนรู้อย่างต่อเนื่องและพัฒนาอย่างมืออาชีพผ่านการศึกษาและการวิจัย มีความมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนทุกคน มีทัศนคติที่ดีต่อการสอนของตนเอง ครูต้องเชื่อมั่นว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ รักและห่วงใยลูกศิษย์ทุกคนอย่างทั่วถึง เคารพในความแตกต่างของบุคคล เข้าใจ ยอมรับ และเห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง วิชาชีพ และสังคม มีจิตวิญญาณความเป็นครู ร่วมมือแบ่งปันและมีจิตใจมุ่งมั่นต่อความเป็นที่งาน มีพันธะผูกพันและเสียสละเพื่อวิชาชีพ ตลอดจนมุ่งมั่นในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพอย่างต่อเนื่อง

แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู

การพัฒนาครูมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาครูเป็นกระบวนการขั้นตอนที่ส่งเสริมให้ครูมีสมรรถนะ มีความรู้ความสามารถ มีทักษะความชำนาญที่เอื้อต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและมีประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้น จนเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม ในทางที่ดีเป็นที่ต้องการขององค์กรทั้งสามารถปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นอันจะส่งผลให้สถานศึกษาหรือหน่วยงานสามารถดำเนินงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน การพัฒนาครูเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ครูมีสมรรถนะ มีความรู้ความสามารถ มีทักษะความชำนาญในการปฏิบัติงานและการทำหน้าที่ครู ตลอดจนเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2556, หน้า 9) ที่ว่า การพัฒนาครูเป็นการดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอน มีความรู้ความเข้าใจมีทักษะความสามารถในการจัดการเรียนการสอนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ตรงตามความต้องการของครูและปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา เช่นเดียวกับ ธารารัตน์ มาลัยเถาว์ (2561, หน้า 4) กล่าวว่า การพัฒนาครูเป็นการพัฒนาครูตามสมรรถนะและมาตรฐานวิชาชีพครูการพัฒนาครูมีอาชีพกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อให้ครูได้นำความรู้ไปพัฒนาผู้เรียนพัฒนาตนเอง พัฒนาเพื่อนร่วมงาน และพัฒนาองค์กร นอกจากนี้สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2558, หน้า 10) กล่าวถึงการพัฒนาครูให้เกิดทักษะการจัดการเรียนรู้เพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 มีแนวทางปฏิรูปวิธีการพัฒนาครูให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยลด ยกเลิกวิธีการพัฒนาที่เน้นการอบรม เป็นการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ของครูที่โรงเรียน เช่น จัดระบบการจัดการความรู้ภายในสถานศึกษา จัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ จัดตั้งคลินิกครูเพื่อการเรียนรู้ จัดระบบครูพี่เลี้ยง เพื่อนช่วยเพื่อน การนิเทศภายใน นำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนา โดยพัฒนาระบบออนไลน์เพื่อการพัฒนาครู จัดตั้งคลังเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาให้ครูสามารถใช้บริการเพื่อการจัดการเรียนรู้ได้อย่างทันสมัยและคล่องตัว ส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูอย่างต่อเนื่อง เช่น การเข้าประชุม สัมมนา ศึกษาต่อ ดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง รับการนิเทศ โดยเฉพาะการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจนเกิดความชำนาญ และสร้างเครือข่ายการพัฒนาทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น เครือข่ายเสมือนจริง (ออนไลน์) เครือข่ายครูเฉพาะสาขาวิชา เครือข่ายครูสอนดี ตลอดจนส่งเสริมความรู้และการพัฒนาครูตามความต้องการ โดยวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ และการเรียนการสอนของครูให้ทันสมัยและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ สุธีรา วิเศษสมบัติ (2560, หน้า 8) กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาครูให้มีคุณภาพที่พึงประสงค์ โดยครูจะต้องมีความรู้มีลักษณะการปฏิบัติงานที่เป็นปัจจุบันซึ่งต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีวิธีการที่มีประสิทธิภาพเพื่อนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานโดยมีวิธีดังนี้

1. การฝึกอบรม การนิเทศใช้วิธีการเสริมสร้าง คือ บรรยายการจัดประชุมสัมมนาและการอภิปรายการประชุมเชิงปฏิบัติการการเรียนแบบการสาธิต การฝึกหัดแก้ปัญหา และการระดมความคิด
2. การเป็นพี่เลี้ยงและการชี้แนะ ใช้วิธีการเสริมสร้าง คือ การสับเปลี่ยนหมุนเวียนงานการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง

3. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ใช้วิธีการเสริมสร้าง คือ การศึกษาดูงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
4. การเรียนรู้ด้วยตนเองใช้วิธีการเสริมสร้าง คือ การศึกษาเอกสารการเขียนบันทึกการปฏิบัติงาน
5. การศึกษาเฉพาะกรณีการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานและใช้วิธีการเสริมสร้าง คือ การทดลองปฏิบัติงานและการติดตามสังเกต

นอกจากวิธีการพัฒนาครูที่กล่าวมาข้างต้น นักวิชาการทางการศึกษายังให้ความสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพครู โดยใช้กระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยเฉพาะหน่วยงานทางการศึกษาของประเทศไทยที่เล็งเห็นความสำคัญในการนำกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพครู โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในยุคศตวรรษที่ 21 ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นการรวมกลุ่มทางวิชาการของครู ผู้บริหาร บุคลากรทางการศึกษา และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะ คุณลักษณะด้านต่าง ๆ ของครู โดยมีการวางแผนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจด้วยความเป็นกัลยาณมิตร มีการแบ่งปันความรู้ ความสามารถและแนวทางการปฏิบัติที่เกิดจากการนำทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติที่มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งผลให้ครูเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และเกิดการพัฒนาสมรรถนะครูอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ พิมพันธ์ เดชะคุปต์, และเพียว ยินดีสุข (2561, หน้า 131) กล่าวว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คือ การรวมกลุ่มของบุคลากรทางการศึกษาผู้บริหารคณะผู้บริหารชุมชนร่วมกับครูผู้สอนเป็นการชุมนุมเชิงวิชาการหรือประสบการณ์เรียนรู้จากการปฏิบัติมีการถอดบทเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้สะท้อนคิดอย่างเป็นระยะและอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ วรลักษณ์ ชูกำเนิด, และเอกรินทร์ ชูสังข์ทอง (2557, หน้า 95) กล่าวว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นการรวมตัว ร่วมใจ ร่วมพลัง ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ร่วมกันของครู ผู้บริหารและนักการศึกษาบนพื้นฐานวัฒนธรรมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร ที่มีวิสัยทัศน์ คุณค่า เป้าหมาย และภารกิจร่วมกัน โดยทำงานร่วมกันแบบทีม การเรียนรู้ที่ครูเป็นผู้นำร่วมกัน และผู้บริหารดูแลสนับสนุน ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพเพื่อเปลี่ยนแปลงคุณภาพตนเองสู่คุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความสำเร็จ หรือประสิทธิผลของผู้เรียนเป็นสำคัญ และความสุขของการทำงานร่วมกันของสมาชิกในชุมชน

จากการศึกษานิยามของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพดังกล่าว มีการนิยามและให้ความหมายที่แตกต่างกัน แต่พบว่ามีหลายประเด็นที่ตรงกันคือ มีการทำงานร่วมกัน การร่วมมือ ร่วมพลัง การวิพากษ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การสะท้อนผลการปฏิบัติงาน การสร้างชุมชนแห่งความเป็นกัลยาณมิตร จนเกิดเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ของทุกฝ่ายร่วมกัน ดังนั้น จึงนิยามการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพว่า หมายถึง การรวมตัว ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ ของครู ผู้บริหาร และนักการศึกษา ด้วยการทำงานเป็นทีมแบบกัลยาณมิตร เพื่อมุ่งพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562, หน้า 65) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพของสถานศึกษา พบว่า การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพอาศัยหลักการมีส่วนร่วมของครู ผู้บริหาร และเครือข่ายในการทำงานร่วมกันโดยมีกระบวนการ ได้แก่

1. Professional การร่วมกันพัฒนาวิชาชีพและสร้างความเป็นมืออาชีพร่วมกัน โดยร่วมมือร่วมใจกันในการดำเนินงานด้วยความสมัครใจ มีการดำเนินงานที่มุ่งเน้นเป้าหมายขององค์กร ควบคู่ไปกับการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นผลให้

การพัฒนาการศึกษามีทิศทางเดียวกัน เป็นความร่วมมือที่มีเป้าหมายที่ชัดเจน มีการจับคู่ของเพื่อนร่วมวิชาชีพ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็น และมีการช่วยเหลือแนะนำซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิดตลอดจนสังเกตการปฏิบัติเพื่อสะท้อนผลและแนะนำช่วยเหลือ ร่วมกันพัฒนาหรือแก้ปัญหาจนประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. Learning การเรียนรู้ โดยการศึกษาค้นคว้าการวิเคราะห์ เพื่อให้ได้แนวทางวิธีการที่ดีที่สุดส่งเสริมการเป็นบุคคลผู้เรียนรู้ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการดำเนินงานเพื่อให้ผู้เรียนเป็นบุคคลผู้เรียนรู้ ตลอดจนการพัฒนาผู้บริหาร ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องให้เป็นผู้เรียนรู้ ในกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมภาวะผู้นำให้แก่ครูให้มีภาวะผู้นำและภาวะผู้ตาม นอกจากนี้ยังมีเป้าหมายสำคัญเพื่อการพัฒนาผู้เรียน ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันพัฒนาผู้เรียน ด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ ซึ่งถือเป็นการเรียนรู้ที่ไม่มีที่สิ้นสุด มีการถอดบทเรียนเป็นการนำผลการปฏิบัติงานร่วมกันสะท้อน วิเคราะห์ เพื่อสกัดเป็นองค์ความรู้หรือแนวปฏิบัติที่ดีซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารและครูที่จะนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

3. Communication การรวมกลุ่มของผู้เกี่ยวข้องซึ่งอาจเป็นบุคคลภายในสถานศึกษาหรือนอกสถานศึกษา เพื่อร่วมกันพัฒนาหรือแก้ปัญหาในการจัดการเรียนการสอน หรือด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน การสร้างชุมชนหรือการรวมกลุ่มต้องมาจากความต้องการและความสมัครใจ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จการสื่อสารเนื่องจากการรวมกลุ่ม ต้องมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการเสนอแนะช่วยเหลือ ด้วยการพูดคุยหรือเป็นการสื่อสารออนไลน์ สมาชิกต้องสื่อสารได้ตรงตามวัตถุประสงค์ สื่อสารทางบวก ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกมีความสบายใจและสนใจส่งผลต่อความสำเร็จของการปฏิบัติมากขึ้น

จะเห็นได้ว่าการนำกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะครู จะส่งผลให้ผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีสมรรถนะเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การแนะนำช่วยเหลือของเพื่อนสมาชิกและร่วมลงมือปฏิบัติตลอดจนมีการสะท้อนผลที่จะทำให้เห็นภาพการปฏิบัติที่ดี ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะส่งผลให้สมาชิกในทีม PLC มีความสามารถในการดำเนินงานที่ดีขึ้นจนเกิดเป็นสมรรถนะตลอดจนมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถพัฒนาผู้เรียนหรือการแก้ปัญหาผู้เรียน และคิดหาวิธี คิดค้น นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาและการแก้ปัญหาผู้เรียนเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในยุคปัจจุบัน

บทสรุป

การเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้รูปแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เกิดความเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก ครูจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถและมีทักษะเจตคติและค่านิยมที่เหมาะสมต่อการทำหน้าที่ครูในยุคปัจจุบันเพื่อให้ครูสามารถพัฒนาการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจึงต้องมีสมรรถนะที่สำคัญ สำหรับการทำหน้าที่ครู ได้แก่ ด้านหลักสูตร สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี ด้านวิจัยในชั้นเรียน ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน ด้านการวัดประเมินผลการเรียนรู้ และด้านคุณลักษณะในวิชาชีพครู เพราะคุณภาพของผู้เรียนขึ้นอยู่กับสมรรถนะและความเชี่ยวชาญในวิชาชีพของครู การพัฒนาสมรรถนะครูมีหลายรูปแบบทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์นโยบายและ

หน่วยงานที่จะจัดให้เหมาะสมและสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของผู้เข้ารับการพัฒนา สมรรถนะครู มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพราะครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 หากครูได้รับการพัฒนาสมรรถนะอย่างเหมาะสม ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตลอดจนพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมยุคศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

- กฤติน กุลเพ็ง. (2563). การพัฒนาสมรรถนะสำหรับองค์กร. นนทบุรี: บริษัท ภิรมย์อินเตอร์แอคทีฟ จำกัด.
- กุลชลี จงเจริญ. (2561). การบริหารทรัพยากรบุคคลทางการศึกษา. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- กุลิสรา จิตระณาวณิช. (2562). การจัดการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชวลิต ชูแสง. (2565). ชุมชนแห่งการเรียนรู้สู่การวิจัยในชั้นเรียน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณิรดา เวชฎาลักษณ์. (2562). การบริหารจัดการชั้นเรียน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทศนา แหม่มณี. (2555). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธารรัตน์ มาลัยเถาว์. (2561). ความเป็นครูมืออาชีพ. พะเยา: โรงพิมพ์เจริญอักษร.
- ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์. (2562). ความเป็นครูมืออาชีพ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มินิ เซอร์วิสซัพพลาย.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, และเพียว ยินดีสุข. (2561). การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2562). **ทักษะ 7C ของครู 4.0** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2562). **การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรณ์ สีนารัตน์, และนักรบ หมั่นแสน. (2560). ความเป็นครูและการพัฒนาครูมืออาชีพ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรลักษณ์ ชูกำเนิด, และเอกรินทร์ สังข์ทอง. (2557). โรงเรียนแห่งชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู เพื่อการพัฒนาวิชาชีพครูที่เน้นผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญ. วารสารวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 25(1), 93 - 102.
- วิจารณ์ พานิช. (2557). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสาคีรี-สฤตวงศ์.
- วิชัย วงษ์ใหญ่, และมารุต พัฒนา. (2562). **ครู 3C สำหรับผู้เรียนยุคใหม่**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.
- สิทธิพล อาออินทร์. (2562). **ศาสตร์และศิลป์การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21**. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุธีรา วิเศษสมบัติ. (2560). การพัฒนาแนวทางพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). คู่มือการประเมินสมรรถนะครู สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2553. (ม.ป.ท).

_____. (2563). หลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะครูผู้ช่วยสู่การเป็นครูมืออาชีพ สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2563). (ม.ป.ท).

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2562). กรอบสมรรถนะครูเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. กรุงเทพฯ: บริษัท ออนป้า จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2556). รายงานการวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหาร
สถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขนาดเล็กระยะที่ 2 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

_____. (2561). การพัฒนากลไกขับเคลื่อนระบบการผลิตและพัฒนาครูสมรรถนะสูงสำหรับประเทศไทย 4.0.
กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

_____. (2562). รายงานเฉพาะเรื่องที่ 8 การปฏิรูปครูและอาจารย์. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

_____. (2562). บทเรียนจากสถานศึกษาในการพัฒนาครูด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (PLC)
สู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ. กรุงเทพฯ: บริษัท 21 เซนจูรี่ จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2558). เอกสารประกอบการพิจารณา สภาขับเคลื่อนการปฏิรูป
ประเทศ ด้านการศึกษา. (มปท).

